

Dieu est infiniment intelligent, dit Fénelon (*Existence de Dieu*, 2e partie, ch. 5, art. 2) *infiniment puissant, infiniment bon; son intelligence, sa volonté, sa bonté, sa puissance, ne sont qu'une même chose. Ce qui pense en lui est la même chose qui veut : ce qui agit, ce qui peut et qui fait tout, est précisément la même chose qui pense et qui veut ; ce qui prépare, ce qui arrange et qui conserve tout, est la même chose qui détruit ; ce qui punit est la même chose qui pardonne et qui redresse ; en un mot, en lui tout est d'une suprême unité.*

Il est vrai que, malgré cette unité suprême, j'ai un fondement de distinguer ces perfections, et de les considérer l'une sans l'autre, quoique l'une soit l'autre réellement. C'est qu'en lui l'unité est équivalente et infiniment supérieure à la multitude.

Itaque de attributis Dei seorsim spectatis disserentes, quædam dicturi sumus, tum ad augendam ejus notitiam, tum ad diluenda incredulorum objecta.

Dicemus ergo 1° de Dei unitate, 2° de æternitate, 3° de immutabilitate, 4° de libertate, 5° de independentia et omnipotentia, 6° de simplicitate, 7° de immensitate, 8° de intelligentia et scientia, 9° de sapientia, 10° de sanctitate et veritate, 11° de bonitate et beatitudine, 12° de justitia, 13° de providentia.

CAPUT PRIMUM.

DE DEI UNITATE.

Multiplicitatem deorum admirerunt pagani. Duo esse principia necessaria volebant Manichæi : unum summe bonum et alterum summe malum. Principium malum excogitaverant, quia originem mali in mundo existentis sub uno ente summe bono explicare non poterant. Præsens igitur caput in tres articulos dividemus : primus erit de Dei unitate, adversus Gentiles ; secundus, de dualismo seu de duobus Manichæorum principiis, et tertius, de origine mali sub uno ente summe bono.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DEI UNITATE, ADVERSUS GENTILES.

Quamvis apud gentes communius creditum fuerit superum existere Deum a quo omnia penderent, multi tamen simul admissi sunt dii inferiores quibus divina natura et propria potestas tribuebantur, quibus ideo divinus exhibebatur cultus soli veræ divinitati debitus, unde aderat vera idolatria. Tantus fuit eorum numerus ut Hesodius, poeta græcus, qui nonagentis annis circiter ante Christum vixisse creditur, triginta millia jam recenseret. Omne ferarum genus et ipsa hortorum legumina divinis honoribus prosequabantur Ægyptii, de quibus Juvenalis lepide ait :

Porrum et cepe nefas violare ac frangere morsu ;
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina !
(*Satyra* 15.)

PROPOSITIO.

Deus est unicus, non vero multiplex, ut aiunt Gentiles.

Prob. 1° Ex Scriptura sacra, in qua ex principio usque ad finem Deus exhibetur ut unicus; v. g., Deuteron., vi, 4 : Audi, Israel ; Dominus Deus noster, Dominus unus est. Videte quod ego sim solus, et non est alius Deus præter me (ib. xxxii, 39); Ephes., iv, 5 : *Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia et in omnibus nobis.*

Prob. 2° ex ratione : Deus est ens necessarium et infinitum : atqui unicum est ens necessarium et infinitum. *1° Unicum est ens necessarium* : ideo enim concluditur dari ens necessarium, quia repugnat omnia entia esse contingentia; porro unicum ens necessarium, sufficit ut cætera existere possint; si unicum sufficit, cætera supponi possunt non existentia; si supponi possint non existentia, non sunt necessaria : ergo unicum est ens necessarium. *2° Unicum est infinitum*; si enim plura essent infinita, aliqua inter ea daretur limitatio : ubi autem adest limitatio, adest perfectionis parentia : ergo si plura

existerent entia necessaria, nullum in omni genere perfectionum esset infinitum. Ergo, etc.

3º Mirabilis ordo existens in mundo, mirificus omnium entium concentus, perfecta inter omnes partes harmonia, unicum creatorem, gubernatorem et conservatorem orbis arguunt : tam perfecta enim totius harmoniae unitas unicum arguit Dominum, sive unicam intelligentiam mundo præsidentem. Ergo, etc.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DUALISMO, SEU DE DUOBUS MANICHÆORUM PRINCIPIIS.

Dualismus vel ditheismus vocatur systema eorum qui duo admittunt summa rerum principia, unum boni, et alterum mali auctorem.

In maxima populorum antiquitate duo celebabantur omnium rerum principia, unum activum et alterum passivum, spiritus et materia. Duo hæc principia representata fuerunt apud Ægyptios, per *Isis* et *Osiris*; apud Persas, per *Ormuz* et *Ahriman*, etc.

Constat in nro æræ nostræ saeculo multos Gnosticos doctrinam duorum principiorum propugnavisse. *Manes*, Persia oriundus, in initio nti saeculi eidem adhæsit doctrinæ ut originem boni et mali explicaret; discipuli ejus vocati sunt *Manichei*. Singularis hæc secta perdiu exstitit et identidem fuit renovata.

Petrus Bayle, anno 1647 natus, in secta calviniana educatus, ad communionem romanam conversus, deinde calvinista iterum factus, et postea famosissimus incredulorum pater, multis cōgestis argumentis duo Manichæorum principia defendere conatus est, aut saltem quæsit ostendere mali originem sub unico Ente summe bono explicari non posse. (T. III de ses œuvres, p. 634, et in variis aliis locis.)

Plurimi scriptores *dualismi* immerito accusarunt quosdam veteres philosophos et antiquos populos: non enim propriæ numerandi sunt inter *dualistas*, qui Dei et materiæ æternitatem simul admiserunt, quod tamen nunc

multi afflīmare non dubitant, accepta nomina immutantes; materia enim iners erat, nec in illa erat ultum actuum principium; nec qui duos agnoscebant genios, boni et mali auctores, sed supremo Deo subjectos. Attamen ex his doctrinis ad sua consecaria dēductis, quoddam dualismum sc̄entum fuisse, quia materia necessario existens a Deo jam informari et regi non posse videtur.

PROPOSITIO.

Duo Manichæorum principia omnino repugnant.

Prob. 1º Duo Manichæorum principia deberent esse necessaria, summe perfecta, summe beata et omnipotenta: atqui repugnat duo existere principia necessaria summe perfecta, summe beata, etc.

1º *Repugnat duo esse principia necessaria;* modo enim probavimus unicum esse ens necessarium.

2º *Non essent summe perfecta,* tum quia se ipsa limitarent, et unum non haberet perfectiones alterius; tum quia principium malum, non summe perfectum, sed potius summe imperfectum foret; et cum omnis perfectio sit aliquid positivum, imperfectio ei opposita est negatio: ergo principium malum esset summa negatio, seu sumum nihilum. Quid absurdius dici potest?

3º *Non summe beata:* nam essentialiter sibi forent opposita; bona contristarent principium malum, et mala excruciant principium bonum. Neo tamen principium malum impedire posset bona, nec principium bonum repellere posset mala; utriusque igitur vota essent irrita. Cum autem supponantur æterna, et ex natura sua ad bonum vel ad malum determinata, nulla spes quietis ipsis affulgeret. Ergo non beata, sed miserrima essent.

4º *Non omnipotentia,* cum principium bonum malo frustra ob sistaret, et principium malum bono adversaretur, et illud impedire non posset: ergo, etc.; aliunde, etc. Ergo, etc.

Prob. 2º In mundo multa sunt mala permixta bonis et bona permixta malis: at in hypothesi Manichæorum hæc

bonorum et malorum commixtio non existeret. Vel enim duo principia sibi forent æqualia, vel non : si æqualia, nec bonum nec malum existeret in mundo; nam vires oppositæ et æquales sese mutuo elidunt: si vero inæqualia, aut unice bonum, aut unice malum existeret, prout bonum vel malum principium prævaleret, principium enim debilius esset finitum; ergo ab altero vinceretur. Insuper, vel duo principia sunt finita, et eo ipso Deus negatur, vel sunt infinita; sed, ex probatis, duo infinita actu repugnant: vel unum tantum est infinitum, et tunc alterum nihil potest. Ergo, etc.

Bayle ipse, gravibus adversariorum ratiociniis vehementer pressus, confessus est dogma duorum principiorum a cunctis hominibus sensatis abhiciendum esse. (*Dictionn. : Eclaircissement sur les Manichéens*, t. IV, p. 620.)

Dices: Forte duo principia, cum viderent se nihil proficere posse, inter se pactum inierunt vi cuius unum aliquid de jure suo in gratiam alterius cessit: ergo, duobus principiis suppositis æqualibus, commixtio boni et mali in mundo existentis facile explicatur. Ita Bayle. (*Dict. Manich.*, n° 2.)

R. Nego ant. Nam 1° in ea hypothesi homo nulla libertate gauderet, siquidem, juxta conditiones pacti inter utrumque principium initi, necessario determinaretur; 2° hæc duo principia supremam non haberent potestatem; cum principium bonum impedire non posset malum, nec principium malum impedire bonum; 3° istiusmodi pactum est absurdum; supponitur enim duo principia ad bonum vel ad malum ex natura sua esse determinata: atqui repugnat duo principia ex natura sua sic determinata aliiquid de jure suo cessisse; 4° si principium bonum in tale pactum, illæsis suis attributis, consentire potuisse, jam non repugnat illud mali existentiam permisisse: inutile est ergo ad hypothesim principii summe mali recurrere ut origo malorum in mundo existentium assignetur. Ergo, etc.

Eodem modo, post citata Scripturæ testimonia unicum esse Deum asserentia, argumentabantur contra Marcionitas

et Manichæos Tertull., S. Athanasius, S. Aug., S. Epiph. aliique Patres et doctores tam græci quam latini.

ARTICULUS TERTIUS.

DE ORIGINE MALI SUB UNICO ENTE SUMME BONO.

Existentia mali sub unico ente summe bono semper visa est intellectu difficillima. Sed, etiamsi nullo plausibili arguento ostendere possemus quomodo mala quæ in mundo sunt, sunt unico Deo summe bono existere possint, neganda non esset ipsius unitas: non mirum est enim si profunda sapientiae ejus arcana mente non capiamus.

Attamen non improbables afferuntur rationes ad ostendendum malum quodcumque sub unico ente summe bono existere posse. Triplicis enim generis distinguitur malum, scilicet *malum naturæ* quod dicitur metaphysicum, *malum morale*, seu peccatum, et *malum physicum*, id est, pena hujus vitae: at non repugnat triplex illud malorum genus sub unico ente summe bono existere, ut per partes monstraturi sumus.

PROPOSITIO PRIMA.

Malum metaphysicum sub unico ente summe bono existere potest.

Prob. In eo consistit malum metaphysicum, quod creatura plus minusve a summa perfectione deficiat: atqui non solum possibile, sed necessarium est omnem creaturam a summa perfectione plus minusve deficere, siquidem creatura summe perfecta esset necessaria, æterna, Deo æqualis, et jam non creatura. Insuper necesse est ut creaturæ a se invicem differant, alioquin tolleretur varietas et ordo, quæ demiramus in mundo, v. g., si omnia corpora essent liquida, vel omnia solida, etc., numquid utiliora, pulchriora vel perfectiora forent? si omnes humanæ mentes sibi essent æquales, numquid ideo ordinatio foret societas? Nonne virtutes uberiores et magnitentes ex inæqualitate conditionum et perfectionum naturalium eruuntur? nonne hinc præcipua societatis

vincula? numquid concipi potest societas inter homines sub omni respectu æquales? Qui ergo malum metaphysicum repugnare asserunt, nesciunt quid dicunt. Ergo...

Solvuntur objectiones.

Obj. Deus æqualiter suas diligit creaturas: ergo æqualia dona eis conferre debet.

R. Nego ant. Creaturæ enim nihil habent ex se: Deus igitur propria dona in eis diligit; porro non repugnat Deum inæqualiter dona sua creaturis conferre, seu inæquales eas condere. Hinc minus perfectionis est in lapide quam in brutis, minus in brutis quam in hominibus, minus in hominibus quam in Angelis: ergo non repugnat Deum species diversas inæqualiter diligere.

Inst. Saltem cunctos homines Deus bonus æqualiter diligenter; ergo easdem mentis et corporis perfectiones illis conferret.

R. Dist. ant. Cunctos homines æqualiter diligenter, habita ratione uniuscujusque meritorum, *conc.*; secus, *nego ant.* Deus enim videt in singulis hominibus dona quæ contulit, et merita quæ acquisierunt: ut summe perfectus, eos æqualiter diligit, habita ratione donorum et meritorum; sub hoc respectu *non est personarum acceptor* (Act. x, 34). Sed cunctos homines æqualiter diligere non tenetur eo sensu quod plus perfectionis uni quam aliis conferre nequeat; a sola enim voluntate Dei libera accipiunt homines quidquid habent: ergo sine ulla in-justitiae umbra Deus potest eos perfectiores vel minus perfectos facere, sicut figulus ex eodem luto vas pretiosum et vas ignobile pro nutu suo plasmat, et ita eos necessario facere debuit, vel ad societatem illos non destinasset. Ergo, etc.

PROPOSITIO SECUNDA.

Malum morale seu peccatum sub uno Deo summe bono existere potest.

NOTA. Hic supponimus mentes humanas vera libertate

gandere, et Deum esse sanctum, bonum, justum, sapien-tem, etc.

Prob. 1º Demonstravimus Deum esse unicum; aliunde constat peccatum existere: ergo, etiam si nulla ratione explicari posset quomodo sub uno, ente summe bono peccatum existat, utraque veritas nihilominus firmiter tenenda esset.

Prob. 2º Ideo peccati existentia cum fide unius Dei conciliari non posset, quia Deus optimus peccatum im-pedire teneretur: atqui Deus, licet optimus, peccatum im-pedire non tenetur; si enim ad id teneretur, vel propter suam sanctitatem, vel propter suam justitiam, vel propter suam bonitatem, vel propter suam sapientiam: atqui nihil horum dici potest.

1º Non propter suam sanctitatem. Sanctitas enim divina in eo consistit, quod Deus peccato non maculetur, illud odio habeat: at, licet Deus peccatum permittat, illo non maculatur, ut patet, illudque odio habet, siquidem illud absolute prohibet, et illo efficacioribus motivis avertit, et commissum atque non expiatum gravissimis poenis ple-tit. Ergo, etc.

2º Non propter suam justitiam. Nam justitia Dei exigit tantum ut homines in statu ex se bono constituant, eosque peccantes ultra culpam non puniat: atqui Deus consti-tuit homines in statu ex se bono, idque negari non potest. Insuper Manichei certe non demonstrabunt illos peccan-tes et in peccato perseverantes, ut poenis dignos non esse habendos, aut, e contra poenis culpa gravioribus esse pu-niendos. Ergo 2º, etc.

3º Non propter suam bonitatem. Ad hoc enim sufficit ut, illæsa bonitate sua, concedere potuerit homini liber-tatem ad bonum et malum flexibilem: atqui Deus, illæsa bonitate sua, concedere potuit, etc. Deus namque illud concedere potuit homini quod est bonum, tum in se, tum in mente concedentis: atqui libertas ad bonum et malum flexibilis est bona tum in se, tum, etc.: *in se*, cum sit principium multarum virtutum; *2º in mente con-decentis*; certum est enim Deum libertatem hominibus

non concessisse ut illa abuterentur, bene vero ut bonum eligerent, merita acquirerent et æterna præmia consequerentur. Ergo, etc.

4º Non propter suam sapientiam. In eo enim suprema Dei sapientia consistit, quod nihil faciat quin finem bonum sibi proponat et apta media ad hunc finem conductentia semper eligat. Igitur probandum foret illum sibi proponere non potuisse reddere hominem beatum coronando in ipso virtutes libere acquisitas, aut hominem ab omni abusu libertatis speciali assistentia efficaciter avertire debuisse : atqui manifestum est neutrum probari posse : imo beatitudo sic obtenta naturæ intellectuali valde congruens videtur et ex facilitate labendi, excellētia virtutis magis elucet. Ergo 4º, etc. ; aliunde, etc., Ergo, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1º Deus nihil permettere potest sine legitima causa : atqui nullam habere potuit legitimam causam permittendi peccatum. Ergo, etc.

R. Nego min. Nam 1º impie diceretur Deum, cuius infinita est intelligentia, legitimam hujusmodi causam nos latenter cognoscere non posse. 2º Permittere peccatum nihil aliud est quam concedere libertatem ad bonum et malum versatilem : at Deus, illæsis suis attributis, concedere potuit libertatem ad bonum et malum versatilem, ut ostendimus. 3º Deus cultu liberæ electionis honorari voluit a creaturis : atqui non solum bonus, sed optimus est ille finis. Ergo, etc.

Inst. 1º Deus efficere potuisse ut homines cultu liberæ electionis ipsi servirent, et nunquam peccarent : ergo legitimam non habuit rationem permittendi peccatum.

R. Nego conseq. Quæstio enim non est an Deus hominem in statu perfectiori creare potuisse, hoc a nemine negatur ; sed an illum in praesenti statu, cum libertate ad bonum et malum versatile, creare potuerit. Adversarii autem contrarium minime probant, nec probare possunt, quia secreta sapientia Dei penetrare nequeunt. Ergo, etc.

Inst. 2º Tam bonus est Deus ut non melior excogitari possit : at, si quocumque peccatum efficaciter impediret, melior esset, etc.

R. Dist. min. Melior esset respectu creaturarum, *conc.* ; in se, *nego min.* Deus quidem melior esse potuisse respectu creaturarum, majora dona eis impertiendo : at secundum omnem bonitatem suam agere non tenetur, nec potest ; tunc enim creaturas infinitas facere deberet, quod repugnat. Si autem secundum omnem bonitatem suam agere non teneatur, in aliquo gradu sistere potest : porro hunc gradum ex solo beneplacito suo determinat, et, sive majorem, sive minorem eligat, non minus bonus et perfectus est in se. Ergo, etc.

Object. 2º Deus concedendo homini libertatem, prævidit multos ea abusus esse : atqui repugnat Deum summe bonum homini concessisse libertatem cuius prævidebat abusum. Ergo, etc.

R. Nego minorem : si enim, per impossibile, Deus abusum libertatis non prævidisset, illam homini concedere potuisse : atqui ipsius prævisio in abusum non influit. Ergo, etc.

Inst. 1º Deus optimus constituere non potuit homines in statu qui ipsis pejor est quam non-existentia : atqui status hominum libertate sua abutentium ipsis pejor est quam non-existentia. Ergo, etc.

R. Dist. maj. Deus optimus constituere non potuit homines in statu qui ipsis ex natura sua pejor est quam non-existentia, *conc.* ; qui eorum culpa ipsis pejor fit quam non-existentia, *nego maj.* ; eodem sensu *distincta minore*, *nego conseq.* Itaque fateor Deum constituere non posse homines in statu qui ex natura sua ipsis pejor esset quam non-existentia ; id bonitati ejus manifeste contrarium esset. At constitutere potest homines in statu bono qui ex eorum culpa tantum ipsis pejor fit quam non-existentia, quia detrimentum inde proveniens, ipsis et non Deo tribuendum est : porro status in quem incident homines libertate abutentes ipsis et non Deo tribuendus est. Ergo, etc.

Inst. 2º Status cui homines anteferrent non-existentiam, si optio ipsis daretur, pejor est non-existentia; atqui non-existentiam homines statui libertatis ad bonum et malum versatilis anteferrent, si optio ipsis daretur. Ergo, etc.

R. Nego min. Nam libertas ex natura sua bona est, ope illius multa acquiri possunt merita, quæ in alia hypothesi existere non possent: ergo quisque sapiens eam statui non-existentiae sine ulla hæsitatione anteferret. Si tamen aliquis æternam damnationem certo prævideret, nullum est dubium quin non-existentiam horribili huic statui anteponeret; sed in ea extremitate non consideranda est libertas, ut de illius natura recte judicetur, cum hujusmodi malum ex sola culpa hominis proveniat. Ergo, etc.

Inst. 3º Principium homini infensissimum libenter concederet libertatem cuius abusum prævideret: ergo Deus summe bonus eam cum tali prævisione concedere non potest.

R. Dist. ant. Principium homini infensissimum libenter concederet libertatem cuius abusum prævideret, sed ad nocendum, *conc.*; secus, *nego ant.* Verum Deus libertatem non concedit homini in ipsius perniciem, sed ut ea bene utens et merita acquirens, vitam æternam obtineat. Idcirco peccatores ad meliorem frugem amica sollicitatione invitat, patienter exspectat, eos poenitentes benigne excipit, præterita delicta condonat, a futuris advertit, dimicantes adjuvat et perseverantes remunerat. Ergo...

Inst. 4º Medicus qui daret venenum ægroto, prævidens illum inde moriturum, pater qui præstaret gladium filio, sciens illum se occisurum, mater quæ duceret filiam in locum ubi corrumpenda foret, non bonos, sed crudeles sese exhiberent; ergo, a pari, Deus constituens hominem in statu in quo certe peccaturus est, non bonum, sed crudellem, se exhibet.

R. Nego conseq. et paritatem: plures sunt rationes disparitatis. *1º* Deus cuncta bona possibilia creaturis conferre non tenetur; ergo quemlibet voluerit perfec-

tionis gradum illis concedere potest; contra vero, lex naturalis præscribit medico ut ea non præbeat ægroto quæ ipsi noxia forent, præscribit patri ut saluti filiorum invigilet, et matri ut periculum peccandi a filia removeat. *2º* Libertas in se bona est: ope illius unusquisque perfectior fieri potest; non determinatur ad malum nisi ex mala voluntate sua. Porro nihil simile reperitur in comparationibus allatis. *3º* Cum libertas ad bonum et malum versatilis in se bona sit, Deus, cuius intelligentia est infinita, legitimas habere potuit rationes nobis ignotas eam concedendi, quamvis abusum ejus prævideret. *4º* Ex permissione peccati præstantissima sequuntur bona, nempe virtutes et æterna præmia; in allatis vero exemplis, ex malo permisso nullum sequitur bonum. Ut ergo comparationes allatae forent accurate, supponendum esset Deum libertatem solis hominibus ea abusuris concessisse: at non est ita; libertatem omnibus concessit, prævidens multos illa bene usuros, alios vero abusuros esse: numquid locum merendi et præmia consequendi bonis auferre debuissest, propter aliorum perversitatem? hoc fateri non audent adversarii. Ergo id unum concludere licet, nempe rationes ob quas Deus peccatum permitterit forte nos latere; ergo, etc. Unde audiamus Bayle ipsum (*Œuvres*, t. III, p. 997):

La permission du péché et les suites du péché sont des mystères au-dessus de la raison, et, par conséquent, incompréhensibles à la raison: de sorte que nos idées naturelles ne peuvent point être la mesure commune de la bonté et de la sainteté divines, de la bonté et de la sainteté humaines; n'y ayant point de proportion entre le fini et l'infini, il ne faut point se permettre de mesurer à la même aune la conduite de Dieu et la conduite des hommes; et ainsi, ce qui serait incompatible avec la bonté et la sainteté de l'homme, est compatible avec la bonté et la sainteté de Dieu, quoique nos faibles lumières ne puissent pas apercevoir cette compatibilité.

Obj. 3º Multi homines, Deo ita disponente, parentes habent perversos, hæreticos, schismaticos, incredulos,

impios, moribus corruptos, quorum exemplis, consiliis et auctoritate in errorem aut in vitium detruduntur; alii vehementer experiuntur tentationes, sensibus subjiciuntur, voluptatum illecebris captivantur, irascibili natura arripiuntur; alii vagabunda imaginatione deluduntur, ingenio destituantur, objecta imperfecte sibi repræsentantes, male semper ratiocinantur: atqui libertas his non videtur concessa nisi ut noceat. Ergo, etc.

R. Nego min. Vel enim isti homines expeditam habent facultatem a malo abstinendi, vel non: si prius, peccatum merito ipsis imputatur; si posterius, non peccant nec plectentur.

Certum est quidem omnes homines non eamdem habere facilitatem a peccato abstinendi: at factum istud nullam arguit in Deo injustitiam. Cum enim Deus nihil debeat hominibus, bona sua unicuique pro nutu distribuere potest: qui plura accipiunt, gravius peccant si libertate sua abutantur: qui vero minora suscipiunt, non ideo murmurare debent; Deus enim, ut pote summe justus, nihil ab eis ultra id quod possunt requirit. Caveant igitur ne sensibus deludantur vel præcipitatione abripiantur: primæ educationis documenta perpendant, frequenter ad se redeant, sapientes consulant, supremum auxilium implorent, et tunc ab erroris caligine et vitii face exibunt, aut saltem non peccabunt. Ergo, quidquid dicatur, peccatum solis hominibus tribuendum est, et, quamvis Deus illud non impedit, libertas non desinit esse bona. Unde J.-J. Rousseau (*Emile*, l. iv, t. II, p. 50):

Murmurer de ce que Dieu ne l'empêche pas (l'espèce humaine) de faire du mal, c'est murmurer de ce qu'il la fit d'une nature excellente, de ce qu'il mit à ses actions la moralité qui les ennoblit, de ce qu'il lui donna droit à la vertu. La suprême jouissance est dans le contentement de soi; c'est pour mériter et obtenir ce contentement que nous sommes placés sur la terre et doués de la liberté, que nous sommes tentés par les passions et retenus par la conscience. Que pouvait de plus en notre faveur la puissance divine elle-même? Pouvait-elle mettre de la contradiction dans

notre nature, et donner le prix d'avoir bien fait à qui n'avait pas le pouvoir de mal faire! Quoi! pour empêcher l'homme d'être méchant, fallait-il le borner à l'instinct et le faire bête?

Obj. 4º Deus infinito odio prosequitur peccatum: ergo illud impedire tenetur.

R. Nego conseq. Eodem modo enim Deus amat virtutem quo odit peccatum: atqui omnes virtutes possibles efficaciter producere non tenetur: ergo nec omne peccatum efficaciter impedire.

Præterea odium, quo prosequitur peccatum, sufficieret innescit ex minis et pœnis quibus plectit peccatores, et ex bonis quibus remunerat virtutem. Ergo, etc.

PROPOSITIO TERTIA.

Mala physica sub unico ente summe bono existere possunt.

Prob. Mala physica, nempe dolores, tristitia, ærumnae, angustiae, morbi, paupertas et omnis generis miseriae, consecaria sunt præsentis hominum status: atqui Deus, illæsis suis attributis, præsentem hominum statum constitue potuit. Nam 1º bona, generaliter loquendo, præstant malis, cum miseriore ordinarie timeant mortem, et eam quantum possunt refugiant. Si forte contingit nonnullos plura experiri mala quam bona, id evenit per accidens, sicut formantur monstra: Deus autem legibus sapienter institutis derogare non tenetur, ut particularia hæc incommoda impedit. 2º Mala physica efficiunt ut homo cupiditatibus se eximat, a peccatorum maculis se abstergat, amore rerum sensibilium minus detineatur, et ad Deum omnis veræ felicitatis fontem magis accedat. 3º Præstantissimæ virtutes ex miseriis naturæ suam ducent originem, nempe patientia et longanimitas in tribulationibus, liberalitas erga miseros, effusio charitatis erga afflictos et infirmos, perfecta sui abnegatio ad subveniendum aliis. 4º Sæpe mala physica ex malis moralibus, id est, ex propriis culpis proveniunt: quot enim homines morbis affliguntur, doloribus excruciantur, præmature fiunt paralytici, debiles, infirmi, meditationis

incapaces, multis denique replentur miseriis propter intemperantiam, voluptates, aliosque hujusmodi graves excessus: porro ejusmodi mala in Deum refundere non licet. Hinc Rousseau (*Emile*, t. II, p. 51):

Si nous nous contentions d'être ce que nous sommes, nous n'aurions point à déplorer notre sort; mais, pour chercher un bien-être imaginaire, nous nous donnons mille maux réels. Qui ne peut pas supporter un peu de souffrance doit s'attendre à souffrir beaucoup. Quand on a gâté sa constitution par une vie déréglée, on la veut rétablir par des remèdes; au mal qu'on sent on ajoute celui qu'on craint: la prévoyance de la mort la rend horrible et l'accélère; plus on veut la fuir, plus on la sent; et l'on meurt de frayeur durant toute la vie, en murmurant contre la nature des maux qu'on s'est faits en l'offensant. Homme, ne cherche pas l'auteur du mal; cet auteur, c'est toi-même.

Dices: Sæpe probi religiosique homines cunctis miseriis hujus vitæ afficiuntur, dum improbi et supremi Numinis contemptores multis deliciis affluent: atqui tanta inversio ordinis sub unico Deo summe bono existere non posset. Ergo, etc.

R. Nego min. Alibi enim demonstratur alteram post præsentem existere vitam summe beatam pro bonis, et summe miseram pro malis. Hac autem veritate supposita, prædicta inversio ordinis sufficienter compensatur; qui enim tribulationem propter Deum patienter sustinuerunt, proportionatam remunerationem in cœlesti patria recipient. Mala igitur physica viris religiosis et christiane viventibus per seipsa non nocent, sed e contra prosunt, siquidem pro momentanea et levi tribulatione *æternum gloriae pondus* operantur in ipsis. (II Cor., IV, 17.) Ergo, etc.

NOTA. Dogma peccati originalis est fudamentum religionis christianæ: atqui, hac veritate posita, existentia mali physici sub unico ente summe bono facile explicatur; est enim poena peccati. Unde illud dogma, quod sola ratio invenire et astruere non potuisset, quamvis satis clara videantur magnæ perturbationis moralis signa, a

revelatione proveniens et in constanti traditione saltem confuse inventum, ipsis philosophis appareat tanquam ratio mysterii de quo hic agitur.

CAPUT SECUNDUM.

DE ÆTERNITATE DEI.

Deus, cum sit ens necessarium, nec initium habuit, nec finem habiturus est: ergo est æternus. Unde in Scriptura semper exhibetur ut æternus; v. g., Deut., xxxii, 40: *Vivo ego in æternum; Ps. ci, 13: Tu autem Domine, in æternum permanes; II Mach., i, 24*, sic orat sacerdos Nehemias: *Domine Deus omnium creator, teribilis et fortis, justus et misericors; qui solus est bonus rex, solus præstans, solus justus, et omnipotens et æternus.* At circa naturam ipsius æternitatis non ita omnes sibi consentiunt: quidam enim dicunt illam esse *successivam* seu ex infinitis momentis sibi succendentibus coalescentem; alii vero contendunt eam esse velut punctum indivisibile omnia tempora simul complectens. Ita veteres Academici, et nunc communius autores cum divo Thoma. In duplice propositione stabiliemus 1º æternitatem Dei non esse successivam, et 2º eam soli Deo esse propriam.

PROPOSITIO PRIMA.

Æternitas Dei non est successiva.

Prob. 1º. Ante creationem solus Deus existebat: atqui solus Deus existens nullam experiebatur successionem; nam, vel ista successio ipsi fuisset extrinseca vel intrinseca: atqui neutrum dici potest: non extrinseca, cum nihil praeter ipsum existeret; non intrinseca, quia repugnat ens necessarium aliquam subire mutationem sibi intrinsecam: ergo æternitas Dei ante creationem non erat successiva. Porro ipsius natura per creationem non fuit mutata. Varias igitur successiones subeunt crea-